ENTOMOLOGISKA ANTECKNINGAR 1892—1894

AF

H. NERÉN.

Den 25—27 maj förstnämnda år inträffade de första sommardagar för året med *maxima* varierande mellan + 23,5° och + 28,5° C. och *minima* mellan + 8,5° och + 14,0° C. Bland märkligare insekter, som under dessa dagar af mig infångades i min och min grannes trädgård i Skeninge befunnos af Tenthrediner: *Lyda sylvatica* LIN. ♂ ♀ i flera exemplar, honorna alltid på de utslagna bladen af häggen (*Prunus Padus*), i bägge dessa trädgårdar, hvilket öfverensstämmer med DE GEERS iakttagelse, Tom. II, pag. 1040, N:r 36, där han säger om honorna, att de på våren vistas »*sur les feuilles de l'arbre nommè Bois de S:ct Lucie (Padus), où elles deposent leurs oeufs*», hvaremot ZADDACH i sin monografi öfver *Lydidæ*, N:r 44, pag 180, säger, att BRISCHKE »högst sannolikt funnit de denna art tillhöriga larverna i augusti 1852 vid Danzig på *Populus Tremula* och *Salix Caprea*». Intetdera af de bägge sistnämnda trädslagen, hvarken asp eller sälg visade dock ännu några löf, men väl bladknoppar, hvadan DE GEERS ofvan citerade iakttagelse väsentligen vinner i sannolikhet. — Öfriga mer och mindre märkliga fynd under nämnda 3 dagar, alltid vid middagstid, voro: *Emphytus cinctus* ♀ och *Klugii* ♂, *Macrophya quadrimaculata* FABR. ♂, *Perineura solitaria* SCHRANK, 3 ♂♂, och *Synairema rubi* PANZ. ♀ samt slutligen den sällsynta *Zeugophora Turneri* POWER (= *rufotestacea* KRAATZ), af hvilken för vårt land nya art jag i augusti 1886 jämväl fann ett exemplar i blommor, som intagits från min trädgård, och hvilket af mig öfverlämnats till riksmuseum.

Den 13 juni såg jag i flera af stadens trädgårdar larver af *Emphytus Klugii* i olika åldrar, från 1,5 till 2,5 centimeters längd. Hos de yngre märktes ej ännu någon ljusare midtellinea längs ryggen; de 3 främsta kroppsringarna voro märkbart tjockare än de öfriga, och alla saknade ännu de hvita, hårda kornen, som på äldre larver stå i tvär-rader på hudveckens uppböjningar (se min afh. i Ent. Tidskr. för år 1891, pag. 11). Då jag nämnda dag fann dessa larver började ett fint regn att falla. De minsta larverna sutto mestadels på de undre, småludna sidorna af törnrosbladen, hopprullade i spiral med stjärtspetsen i midten och vänd mot marken. De höllo sig här stadigt fast, hvaremot de fullvuxna vid minsta beröring plötsligt nedföllo på marken på sätt jag förut omtalat (l. c.). Å de större larverna, som mätte 2 centimeter och därutöfver, iakttogs en ljusare, grön strimma längs midten af ryggen, sträckande sig från hufvudet till midten af larvens kropp och fortsatt på ryggens nedersta del. Den 15 juni iakttog jag hudömsningen hos en larv, då densamma var nära fullbordad; larvskinnet jämte den rödgula hufvudkalotten sutto kvar vid svansändan, och hufvudet var nu ljusgult eller gulgrönt med svart mun och svarta ögon. Kalotten å larvskinnet var öppen bakifrån samt klufven å framsidan längs midtelsömmen efter längden, på sätt TORBERN BERGMAN beskrifver å sid. 155 i sina »Anmärkningar om Vildskråpukar» af år 1763 och afttecknar i fig. 5 å Tab. VI. Ögonen voro svarta med en hvit prick i midten, som var klart genomskinlig (= *cornea?*), hvarjämte den mörkbruna *clypeus* och öfverläppen med sin »sprynga» voro oskadda, fastsittande vid larvskinnets buksida; utanför och nedom ögonen sitter på hvardera kalott-hemisfären en mörk punkt omgifven af en ljusare *halo*, något mindre än den svarta ögonfläcken, hvilken punkt motsvarar antennen på hvarje sida. Allt detta är synligt för blotta ögat och med hjälp af loupen särdeles klart. Efter sista hudömsningen voro larvernas hufvud *gröna*, men antogo snart en vackert *rödgul* färg.

Den 19 juli fann jag i min trädgård en ♀ af *Discoelius zonalis* PANZ. *var. c* hos THOMSON på *Astrantia major* — en umbellat, som jag under mer än 10 år funnit vara synnerligt lockande, isynnerhet för solitära getingar och äfven för vissa

bin. Af nämnda geting-art, som enl. THOMSON hos oss förekommer »sparsamt i skogstrakter från Skåne till Norrland», ägde jag förut en ♀ af *var. b*, funnen vid Dufnäs nära Stockholm i augusti 1887 af med. kand. DAHLBERG. Den nu funna varieteten, utmärkt af en gul fläck å ömse sidor af *pronotum*, fanns blott i ett enstaka exemplar i sällskap med några svarta *Crabro*-arter (däribland ♂ och ♀ af *C. capitosus*), flera *Ancistrocerus*- och *Odynerus*-arter samt *Oxybelus uniglumis* — den sistnämnda i stor mängd. Äfven iakttogos ♂♂ i mängd af *Andrena nigriceps* och denna arts parasit: *Nomada solidaginis*, som här tycktes trifvas väl tillsammans. De ofvannämnda vespiderna berusade sig flitigt af blommornas nektar, så att de med lätthet togos med blotta händerna, hvaremot de nämnda bien voro mera nyktra och på sin vakt.

Vid ett besök å Linnevads säteri, 1/2 mil från Skeninge, den 29 aug. fick jag ett nyss fångadt, lefvande exemplar af *Acherontia Atropos* ♀. Djuret hade fångats i en trappa upp till vinden där detsamma nedfallit från en takstol, i hvilken en vild bisvärm hade sin bostad, och blef här offer för sin snålhet efter honung. Omgifningen hade blifvit uppskrämd af djurets läte, som liknade en gräshoppas knarrande eller pipande, och som lät höra sig, då djuret skrämdes eller oroades. Då jag höll det mellan tummen och pekfingret öfver vingrötterna, kändes en tydlig darrning mellan mina fingrar, då det pipande eller klagande ljudet hördes. Några vidare undersökningar hade jag ej tillfälle att företaga. Exemplaret, en stor ♀, som pryder min samling, mäter fullt 125 mm. mellan vingspetsarna.

Med anledning af kapten CLAES GRILLS uppmaningar i Ent. Tidskr. »att meddela underrättelser om nya lokaler för mera sällsynta insekter», samt särskildt hans fynd af den Linneiska arten: *Rhipiphorus paradoxus* vid Rånäs i norra Upland, vill jag nämna det jag i medlet af september 1887 fann en ♀ af detta sällsynta djur i en ekbacke nära Helgeslätt (OG. V. Hargs s:n) just då densamma höll på att krypa in i ett getingbo tillhörande *Vespa germanica* FABR. (eller möjligen *V. vulgaris* LIN.), hos hvilka bägge arter djuret lefver parasitiskt. Den funna honan var något afvikande från hufvudformen i så måtto, att *humeri elytrorum* hade en aflång gul fläck å hvardera af de

svarta täckvingarna, gränsande till de gula hörnen af *prothorax*, sålunda bildande en varietet af vår svenska art. Det är nämligen den enda hos oss lefvande representanten af Rhipiphoridernas familj, inom Europa representerad af 6 släkten med tills. 12 arter. Arten tillhör mellersta Sverige (Småland—Upland). *Rh. pectinicornis*, namngifven och funnen i Sverige af THUNBERG, och *fennicus* i Finland, funnen af PAYKULL, äro, såvidt kändt är, ej sedan hos oss återfunna. Familjen, som i biologiskt afseende står närmast Canthariderna, är ett underbart exempel på utvecklingens metamorfoser. Den Thunbergska arten lärer lefva på larver af »Spanska Flugor». D:r CHAPMAN har varit den förste upptäckaren af larven till *Rhipiphorus paradoxus*, hvars ♀ enligt ROUGET lägger ända till 500 ägg åt gången. Larven, som mäter högst $^3/_{10}$ mm., släppes af honan på en arbetare, tillhörande någon af de nämnda bägge getingarterna, och transporteras af denne in i boet samt intränger i sidan under huden på en getinglarv. På ett liknande sätt sker det med tama biet, som, utan att veta därom, medför en *Sitaris*-larv, hvilken äter upp biets ägg och sedan föder sig med den i cellen för bilarven afsedda honungen. Getinglarvens parasit suger i sig dess vätskor, hvarigenom den tillväxer betydligt, och man kan tydligt se dess tillväxt igenom getinglarvens tunna hud. Fullvuxen spinner getinglarven ett lock af silkesväfnad öfver cellens öppning, men detta är helt tunnt, och han är tydligen sjuk. Nu lämnar parasiten värdens kropp och kryper ut genom 3:e segmentets buksida, hvarefter han ömsar hud och sedan tamponerar det gapande såret med den gamla huden. Därpå sticker han getinglarven i 1:a bröstsegmentet i höjd med halsen, och suger i sig sin värds vätskor till sista droppen. Sedan detta är verkställdt, ömsar han hud ännu en gång och förvandlas, efter slutad festmåltid, till *nympha* och slutligen till utbildad insekt. Beskrifningen är hämtad ur Franska Societetens annaler för år 1891, sid. 447—456 och af d:r CHOBANT, medlem af nämnda Societet och boende i Avignon i södra Frankrike, i d:r FABRES närhet. Den förstnämnde har i början af juni lyckats utkläcka ♂♂ och ♀♀ af *Emenadia flabellata* FABR. ur larver af en sydeuropeisk *Odynerus*-art och sedan, biträdd i råd och dåd af sin ofvannämnda lärare, d:r FABRE, åsett honans äggläggning den 18 juli i en glasburk med

ren och torr sågspån på bottnen, i en temperatur mellan + 20° och 30° C. D:r CHOBANT, som åsåg och utmärkte stället för läggningen af de talrika äggen, hade den 4 augusti nöjet att se den lilla 3/10 mm. långa larven (»le triongulin») af nämnda art, som finnes afbildad i 130 ggrs förstoring å pag. 456, l. c. Vid samma tid (= början af augusti) provianterades boet af *Odynerus* ♀ med larver af *Lina populi*. Den lille parasiten fäster sig i honans hårbeklädnad och låter henne bära sig till dess bo, där han väljer en passande cell till sin bostad. När den unge *Odynerus*-larven nått en viss storlek sticker parasiten hål i dess hud och blir endoparasit. Det är nämligen först i juni följande år han blir ektoparasit och då först ger han larven dödsstöten. I medio af juni blir han *nympha* och i de första dagarna af juli är han fullbildad insekt (= *Emenadia flabellata* FABR.), färdig, att förnya sina märkvärdiga metamorfoser.

På lika sätt lefver en annan art af samma släkte, *Emenadia bimaculata* FABR. (= *larvata* SCHRANK), hos en *Eumenes*-art. Bägge dessa *Rhipiphorider* tillhöra, den förstnämnde sydligare Europa och *E. larvata* Frankrike, Tyskland och Österrike.

Nematus Ribesii har under flera år grymt härjat krus- och vinbärsbuskar här i staden och äfven visat sig i min trädgård, men har under slutet af juni och början af juli månader varit förföljd af *Ctenisous* (l. *Exetastes*) *limbatus* HGN, som här visat sig i stor mängd af båda könen, ehuru eljest enl. HOLMGREN en tämligen sällsynt Tryphonid. En annan Tryphonid, ännu sällsyntare och närbesläktad med det egendomliga släktet *Banchus*, af HOLMGREN hänförd till Ophioniderna, men af THOMSON på, som det vill synas, goda skäl placerad hos de förstnämnda, näml. *Exetastes tarsator*, togs af mig dagligen mellan den 12 och 20 juli 1893 vid middagstiden, men endast honor, under det de spanade efter tillfälle att lägga sina ägg på larverna af *Pieris brassicæ*, hvilka i mängd fråssade på bladen af hufvudkål i minköksträdgård.

Under de 4 sista dagarna af juni månad såg jag en Sesiid, hvaraf ♂♂ i mängd och ett mindre antal ♀♀, äfven vid middagstid, företrädesvis på buskar, bärande ljusröda vinbär, men äfven på vanlig *Philadelphus coronarius*. Vid undersökning befunnos de tillhöra arten *Sesia tipuliformis* LIN. De svär-

made här i mängd flera solvarma dagar, men försvunno lika hastigt som de kommit, alla på en gång, efter inträdt regnväder.

Den 24 juni tog jag på stammen af ett äppleträd en fjärillarv, som satt orörlig, mätande 3 centimeter i längd och 1/2 d:o i höjd, ljusgrön till färgen med ett gult band längs midten af ryggen och ett par gula linier, försedda med svarta andhål ofvan fötterna. Puppan hade fästats på en äpplekvist i buren, var skör, violett till färgen och innesluten i en yttre kokong af fastare väfnad samt öfverdragen med fastklibbade jordpartiklar. Fjärilen, som var en ♂ af *Diloba coeruleocephala,* framkom i de sista dagarna af september.

Under detta år (1894) har jag äfven lyckats göra några mindre vanliga fynd i insektväg. Sålunda togs den 3 mars ett ex. af *Pristonychus inæqualis* PANZ. (*subcyaneus* ERICHS.) på salsgolfvet i min bostad. Detta rum är beläget omedelbart öfver källaren, dock med en fotstjock jordfyllning mellan källartaket och golfvet, dit djuret sannolikt letat sig upp mellan väggen och panelen. Exemplaret var en ♀ med starkt blåskimrande täckvingar och till storleken något mindre än de 2 skånska exemplar jag äger, tagna i Trelleborg af G. F. MÖLLER.

Den 19 april, en varm dag med en temperatur af + 20° C., tog jag på ett nyss utveckladt syrenblad en *Andrena*-art, som befanns vara den i södra och mellersta Sverige sällsynta Nylanderska arten *A. fulvago.* En af mig i maj 1888 tagen ♂ från samma lokal, bestämd af THOMSON, ägde jag förut i min samling. Att ♀ var så tidigt framme detta år berodde tydligen på den för årstiden ovanligt höga värmen, som enl. meteorolog. centralanstaltens månadsöfversikt för april aldrig varit så hög under nämnda månad efter år 1835. Under april 1888 var temperaturen däremot 2,5° à 4,0° lägre än den normala. Denna omständighet är en tillräcklig förklaring på insekternas tidigare framkomst under innevarande år, äfvensom å hanens försenade framkomst år 1888, då, som bekant, hanarna inom insektvärlden à la règle framkomma omkring en vecka före honorna.

Den 6 juni, en klar och vacker dag, med ett temp. max. af + 19° C., gjorde jag några märkligare fynd å en stallvägg, nämligen: *Oryssus coronatus* ♂, ett säreget djur, (bildande en vacker öfvergång från *Siricina* till Figiterna enl. THOMSON), *Sapyga*

clavicornis LIN. ♀ *var. c* och *S. quinquepunctata* FABR. ♂ och ♀ *var. a*, samt på bladen af ljusröda vinbärsbuskar en märklig *Coccinella*-art, stående närmast: *C. decem-pustulata* LIN. F. SULC. eller *var. hh.* GYLL. -- en var. »*raro occurrens*». Teckningen på *thorax* är nämligen hvitgul, skalvingarnas bottenfärg svart, med fem runda pustler på hvarje, af hvilka de två öfversta äro hopvuxna och röda till färgen, de tre öfriga jämväl röda, men med hvitgula kanter; skalvingarnas framhörn äro hvita; möjligen är det en hybrid form.

Ett par dagar därefter tog jag på samma ställe under regnväder och mulen himmel en rofhumla: *Apathus globosus*, som »förekommer sparsamt i mellersta Sverige» (THOMS.). Djuret, som var mycket trögt t. f. af den råa väderleken, togs af mig med blotta händerna, utan att det gjorde några försök att stickas. På samma slags buskar togos:

Den 16 och 26 juni en *Cryptus* ♀, späjande efter tillfälle att lägga sina ägg på *Tenthredo*-larver, hvilken jag anser tillhöra: *Acanthocryptus nigriceps* TH. (*quadrispinosus* var. 1 GRAV. II, p. 676). Honan är emellertid ej sedd af någon författare, mig veterligen, den som jag tog kan svårligen tillhöra någon annan art af släktet.

Den 26 juli fann jag åter en raritet: *Megilla furcata* PANZ. ♂ med gult ansikte och öfverläpp samt med tvåtandad spets på sista dorsalsegmentet och sällsynt i mellersta och södra Sverige.

Den 26 juli fann jag vid middagstid i skugga på en hallonhäck en äggstinn ♀ af *Sciapteron tabaniforme*, en Sesiid som enl. WALLENGREN ej ännu på 1860-talet var funnen i Sverige, men väl i trakten kring Christiania.

Den 3 augusti bekom jag en remiss från Helgeslätt, beläget 2 mil söderut från Skeninge, innehållande flera mer och mindre sällsynta *Vespæ* och *Sphegides*, nämligen en stor varietet af *Eumenes coarctata* ♀ (var. *pomiformis* FABR.?), *Odynerus elegans* ♀ WESM., *Lindenius albilabris* FABR. (en vacker ♀), *Tachytes pectinipes* LIN. ♂, *Agenia punctum* WESM. ♀, samt af *Apides: Hylæus pictipes* NYL. ♀ — alla för mig nya arter.

Den 7 i samma månad gjorde jag åter ett märkligt insektfynd i — meteorologiska stationens regnmätare härstädes. Då jag skulle tömma och mäta nattens regnmängd, som befanns vara

högst betydlig (10 mm.) kom till min stora förvåning ej en droppe fram genom pipens öppning. Genom ett par kraftiga luftinblåsningar häfdes dock hindret, och på vattnet flöt nu en mängd nagelstora björklöfbitar och midt ibland dessa sam en stor *Megachile* ♀, mätande i längd 18 mm. Hvilken möda hon haft att utklippa och mellan sina framfötter forsla dessa bladbitar under flykten till sitt bo — jag räknade mer än 50 st. sådana, hvaraf honan sedan bygger cylindriska celler och sammanklibbar dem med en seg vätska, för att sedan i hvar och en lägga ett af sina ägg — detta låter lättare tänka sig än beskrifvas! Honan befanns vid närmare undersökning tillhöra den Thomsonska arten *M. curvicrus* »sällsynt i norra och mellersta Sverige». Namnet är taget efter bakbenens krökta sporrar och tibier, hvilket utgör artens bästa kännemärke. Den är dessutom genom såväl detta som längre och kullrigare *abdomen* samt större kroppsstorlek väl skild från sina närmaste samsläktingar: *M. lagopoda* Lin., *Willughbiella* och *Circumcincta*. Af den minsta arten i denna afdelning, *M. analis* Nyl., med rödbrunt ragg på thorax, »tämligen sällsynt i södra Sverige», har jag i maj och juni 1888 och 1889 funnit 2 ♂♂ i min trädgård, men ingen ♀; den lärer »bygga bo i sandbackar och afskär björklöfbitar till sina celler» (Thomson). En märklig iakttagelse rörande den allmännaste arten i släktet, *M. centuncularis* eller törnrosbiet, som jag gjorde för 10 år sedan och då meddelade vår saknade, högt värderade Ordförande, vill jag i sammanhang med ofvanstående här ånyo anföra. Jag fann nämligen den 18 juli 1884 i en regnmätare, då jag skulle borttaga den däri befintliga tratten, som nedtill har en cirkelrund öppning af 1,5 centim. i diameter, en ♂ och ♀, hvilka jag medtog till undersökning, hvarvid de befunnos tillhöra ofvan sagda art. Tre dagar härefter eller den 21 juli fann jag ånyo ett dylikt par, ♂♀, hvadan den slutsats synes ligga nära till hands, att de bägge könen äro hvarandra behjälpliga vid byggande af bo för sitt yngel.